

Iva Hoňková
Libor Špůrek

ilustrovala
Irena Lachoutová

Mezi námi letadly

bambóok®

Velmi děkujeme všem, kteří nám s knihou pomáhali:

*Vladimír Matěna (syn Vojtěcha Matěny) ze vzpomínek na jeho otce,
Čeněk Urbanec, René Fajkus, Ivo a Jiří Sklenářovi, Petr Kejduš,
Jiří Prokeš, Dušan Rypák, Michal Orlita, Aleš Kořínek
a Pavol Bátovský*

Iva Hoňková
Libor Špůrek

ilustrovala
Irena Lachoutová

Mezi námi letadly

bambóok®

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Iva Hoňková, Libor Špůrek

Mezi námi letadly

Vydala Grada Publishing, a.s., pod značkou **bambóok**

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401

www.grada.cz

jako svou 8141. publikaci

Zdroje informací Vagonářské muzeum ve Studénce, archiv letecké výroby,
Jan Krumbach: *Letouny Tatra*, Vojenský historický archiv v Praze,
archiv autorů

Ilustrace Irena Lachoutová

Odpovědná redaktorka Lucie Švecová

Sazba a zlom Antonín Plicka

Zpracování obálky Antonín Plicka

Počet stran 104

Vydání 1., 2021

Vytiskla tiskárna TNM PRINT s.r.o., Nové Město

© Grada Publishing, a.s., 2021

Cover Illustration © Irena Lachoutová, 2021

ISBN 978-80-271-4385-6 (pdf)

ISBN 978-80-271-3201-0 (print)

Obsah

Předmluva	7
Adamův přílet	9
Boženka	11
Můj tatínek Norbert	15
Národní let republikou	22
Dárek pro Adama	32
Angličan	39
Nečekaná návštěva	44
Létající židle a Šedý vlk	51
Letecký den	58
František v mlze	66
Maruška tanečnice	71
Setkání s Vítkem	82
Můj velký den	91
Dálkový let do Afriky	94

Předmluva

Ahoj děti!

Jsem malé letadlo Tatra a budu vám vyprávět příběhy z našeho hangáru ve Studénce, jak si je pamatuji já, nebo jak mi je vyprávěl můj tatínek.

Jmenuji se Otakar, ale říkají mi Otík. Ve vašem lidském světě letadla jména nemají, mívají jen poznávací značky a ta moje je OK-TAO. OK znamená, že jsem české letadlo. TA je zkratka továrny TATRA, ve které mě vyrobili. A písmeno O se v letecké abecedě hláskuje jako Otakar. A uznejte, děti, že Otík zní líp než Oktao.

Určitě všichni znáte nákladní auta Tatra. Ale málokdo dneska ví, že Tatra kdysi vyráběla i letadla. Všechno to začalo, jak se říká, od Adama, v našem malém městečku Studénka. Právě tam stála továrna na výrobu vagónů a letadel.

Adamův přilet

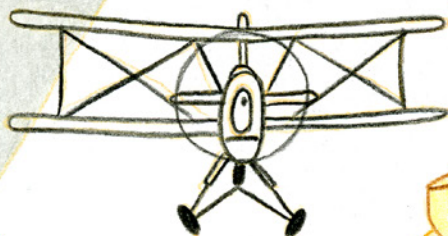
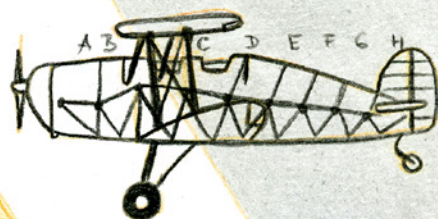
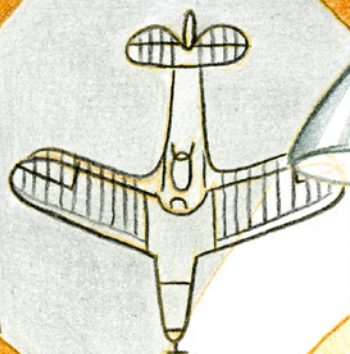
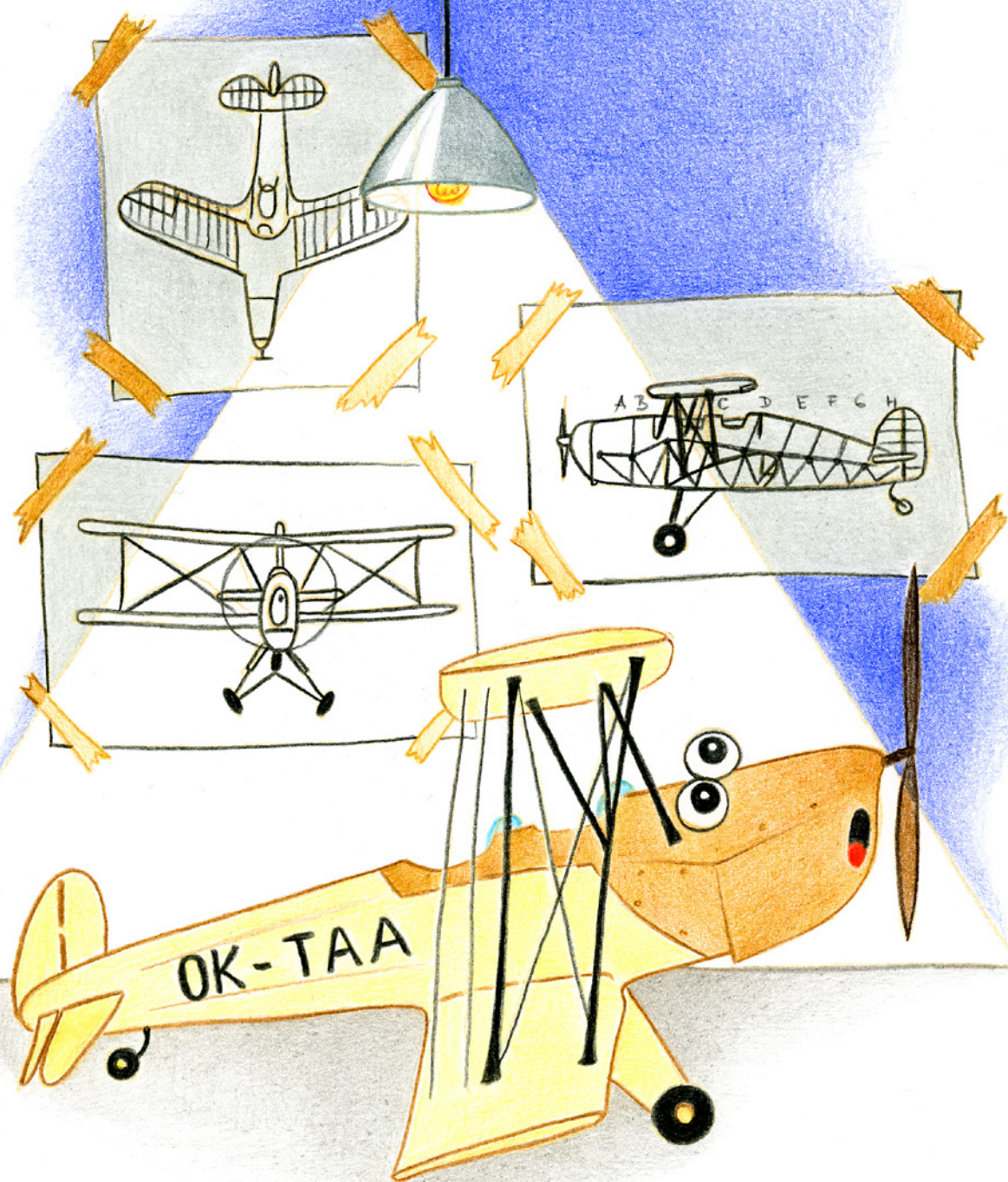
Když se v Tatře rozhodli vyrábět letadla, dlouho přemýšleli, jaká by vlastně měla být. Naši tovární dělníci neměli žádné zkušenosti s výrobou letadel, a tak se nakonec rozhodli, že si nějaké koupí od jiného výrobce, aby měli vzor, podle kterého je pak začnou vyrábět.

Vybírali mezi velkým množstvím různých typů, které v té době už létaly po obloze. Napadlo je, že bude nejlepší začít letadlem sportovním a cvičným, na kterém se noví piloti budou učit létat. A jako vzor si vybrali nejlepší cvičné letadlo té doby, německý Bücker Bü 131. Německá továrna jim prodala jedno letadlo a plány pro výrobu dalších. Říká se tomu licence.

Vzorové letadlo přeletěl z Berlína přes Prahu do studénecké továrny šéfpilot Vojtěch Matěna. Když přistál na letišti před továrnou, byla to velká sláva. Všichni dělníci se hned seběhli a nemohli se na letadlo vynadívát. Nedivte se, děti, někteří zaměstnanci ho viděli takhle z blízka poprvé v životě.

Bücker Bü 131 byl krásný dvoumístný dvouplošník s otevřenou kabinou a čtyřválcovým motorem o výkonu sto koňských sil. Stál hrdě před hangárem letecké dílny a každého oslňoval světležlutou barvou s přídí zbarvenou dohněda. A protože doposud ještě neměl žádnou značku, namalovali mu na křídla a trup velká černá písmena OK-TAA. A tak se z bezejmenného Bückera stal podle letecké abecedy Adam.

Zpočátku byl jediným letadlem v továrně. Žádné jiné letadlo mu společnost nedělalo. Přes den mu to ani za mák nevadilo, to byl totiž středem zájmu všech konstruktérů a dělníků, kteří neustále zkoumali a studovali každou jeho součástku. Dokonce ho málem rozebrali! Zajímali se o každý jeho šroubek, páku, táhlo, křídlo

OK-TAA

i podvozek. A pochvalovali si ho. Jak taky jinak, když byl nejlepší. Ale večer, když všichni odešli domů, zůstal Adam v opuštěné budově sám. Ale to už nemělo mít dlouhého trvání...

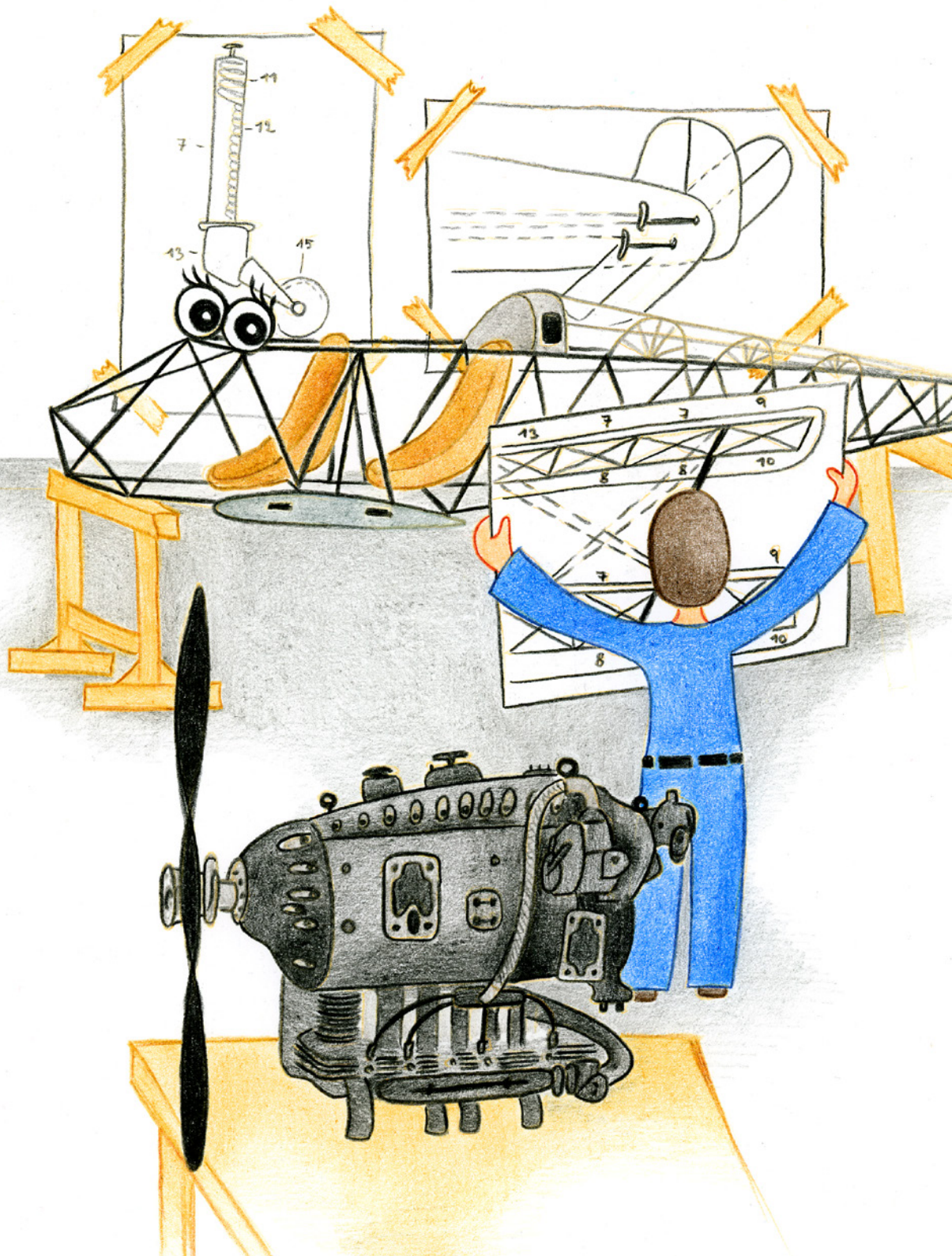
Boženka

Zdi hangáru se začaly plnit výkresy. Adam si je každou noc se zájmem prohlížel. Plány na výrobu součástí nových letadel, narýsované na obrovských kusech papíru velkých jako on sám, byly zavěšené všude, kde bylo místo. Přejížděl pohledem od jednoho ke druhému a nepřestával se divit.

„Tak takhle vypadám uvnitř? Hmm, zajímavé,“ přemýšlel. „Jak musí být ti konstruktéři chytrí, když podle těch čáreček, písmen, čísel a matematických výpočtů dokážou vyrobit letadlo,“ povídal si pro sebe. „Nebo spíš si myslí, že to dokážou. Já jsem z továrny, která má už ledacos za sebou,“ ušklíbl se a rozhlížel se kolem.

V rozích dílen už stály různé trubky, desky, plechy, plátno a další materiál, který jen čekal na své opracování. Adam se začal pomalu těšit, až se dělníci pustí do díla a postaví nové letadlo. Jen mu vrta-lo hlavou, kde vezmou motor, protože v leteckém oddělení žádná motorárna nebyla. A bez motoru přece žádné letadlo letět nemůže. Ale tuhle otázku měli konstruktéři dávno vyřešenou. Nechali si ho vyrobit v nedalekém kopřivnickém závodě Tatry, kde měli s motory dostatek zkušeností.

A tak se z trubek postupně stala konstrukce trupu a z dřevě-ných desek žebra křídel a podélníky, které pak potáhli plátnem. Z listů plechů vznikly sedačky pilotů a kapota motoru. Pak už jen

z Kopřivnice přivezli motor s krásnou černou vrtulí, dodali podvozek a najednou tu stálo nové letadlo. Dostalo blyštivý nátěr stříbrným lakem a nechyběly ani velkými písmeny napsané poznávací znaky OK-TAB. Prostě bylo ztělesněním krásy. Ano, jak správně tušíte, první letadlo vyrobené v naší továrně byla holčička Boženka.

„Já myslím, že máme hotovo, chlapi!“ prohlásil šéfkonstruktér pan Tomáš. „Teď je to na tobě, Vojtěchu.“

„Bude mi potěšením,“ odpověděl pan Matěna a už se soukal do kabiny. „Tak co, holka, proletíme se?“

Adam se zájmem pozoroval přípravy ke startu. Moc si přál, aby se jim let povedl. Můžete být sebevětší morous, ale ve skrytu duše drží všechna letadla vřdycky při sobě.

Šéfpilot pan Matěna chvíli počkal, až se Božence dostatečně zahřeje motor, a pak spolu bez sebemenších problémů vzletli do vzduchu.

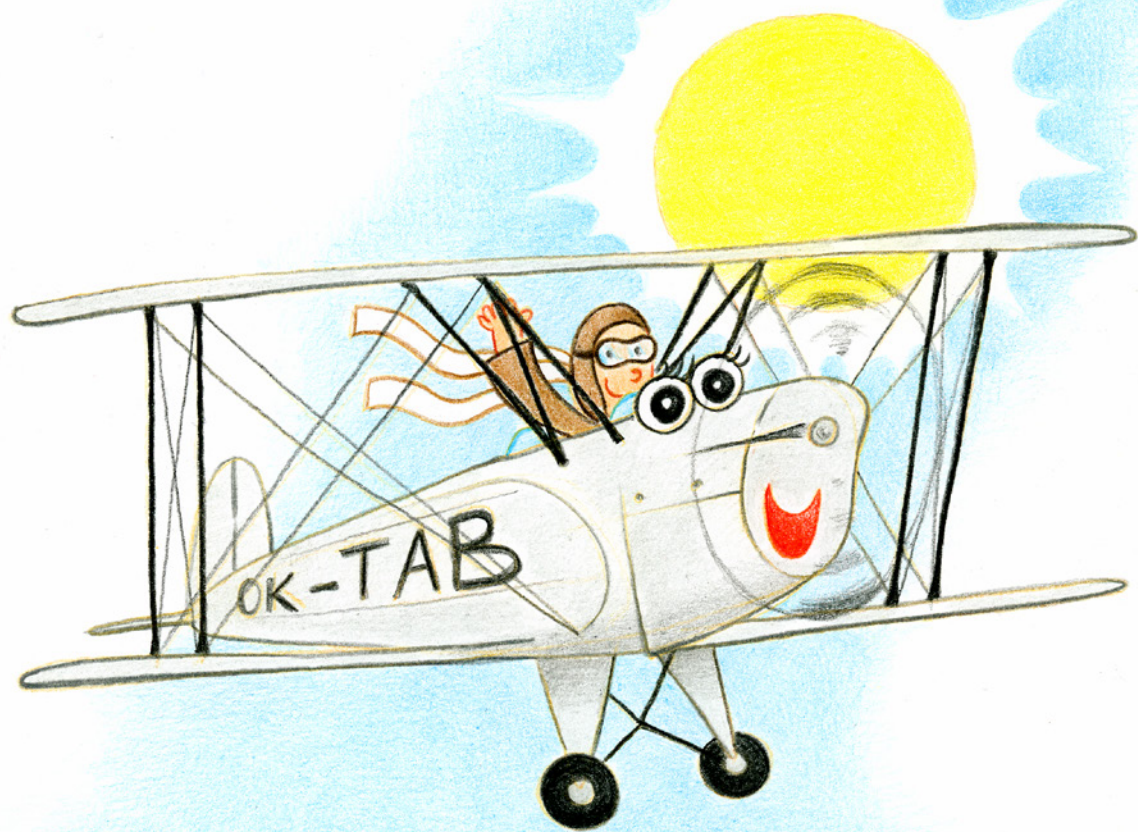
„Sláva!“ křičeli nadšení dělníci na zemi u hangáru, radovali se a mávali svými čepicemi. „Naše první letadlo letí! Vznáší se jako baletka!“ Všechny hřál dobrý pocit ze skvěle vykonané práce.

Když pan Matěna bezpečně přistál zase zpátky u hangáru, tleskali mu a poplácávali ho po zádech. I šéfkonstruktér pan Tomáš se spokojeně usmíval a už se těšil, až se s celou partou pustí do výroby dalších letadel.

A náš dvouplošník Adam? Ten nakonec uznal, že studénečtí konstruktéři jsou opravdu dobří.

Po Božence pak dělníci vyrobili Cyrila, Davida, Emila, Františka, Gustava, Helenku, Ivana, Karla, Ludvíka a jako poslední, nejmladší z nich, Marušku. Deset krásných letadel Tatra. A celá tahle rodinka se povedla.

Samozřejmě všechna letadla nezůstávala v naší továrně pohromadě. Rozlétla se po aeroklubech, kde se s nimi učili létat noví

piloti. Ale čas od času se k nám do továrny vracela na kontroly či opravy a vyprávěla nám, co všechno ve světě zažila a viděla. Jediný, kdo zůstával po celou dobu v naší továrně, byl děda Adam.

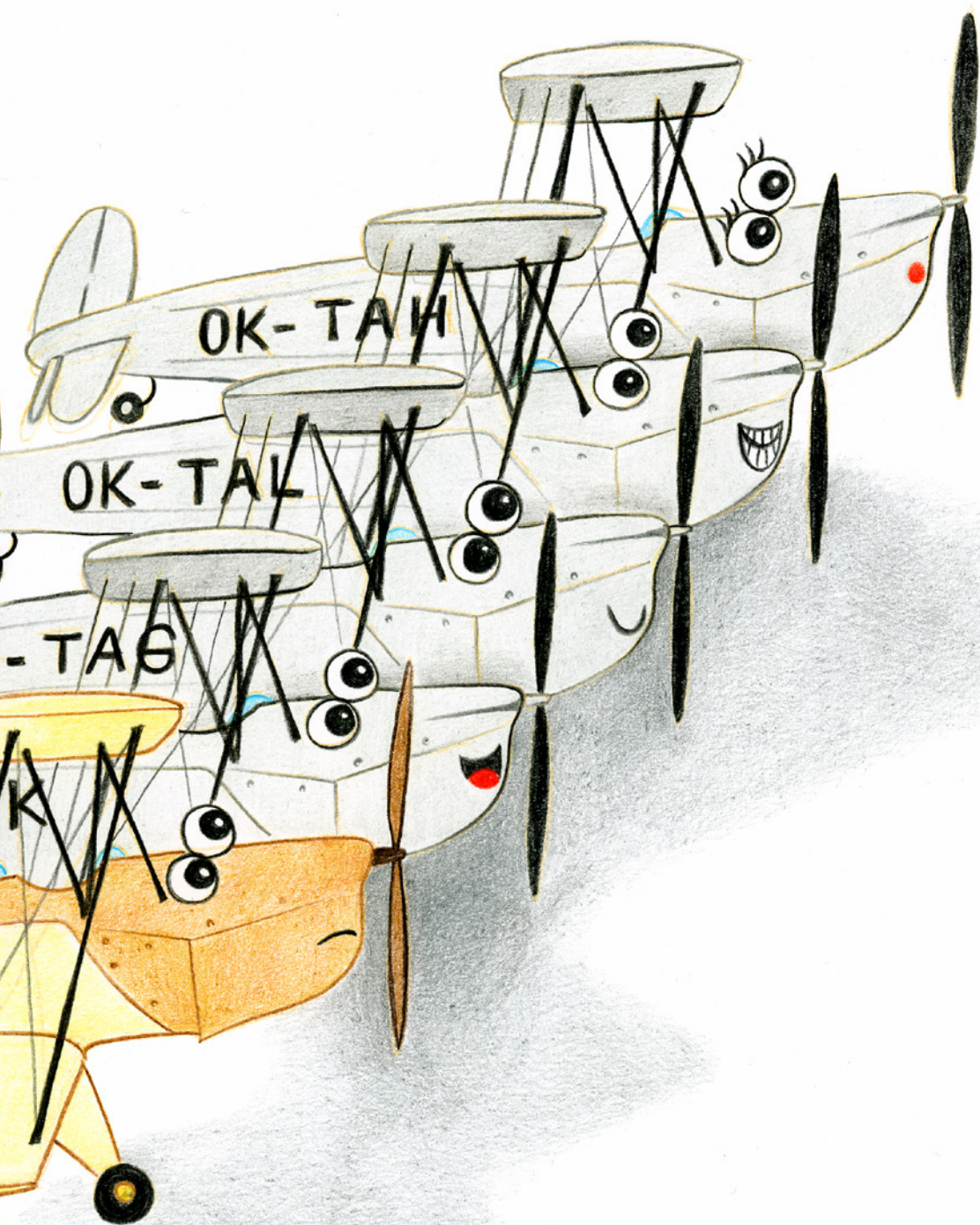
Můj tatínek Norbert

Tatrováci získali spoustu zkušeností, a tak se rozhodli postavit svoje vlastní letadlo. Takové, jaké předtím ještě nikdo nevyrobil – mého tatínka Norberta. Pan Karel Tomáš, hlavní konstruktér letecké dílny naší továrny, spolu s ostatními odborníky dali hlavy dohromady a přemýšleli dlouhé hodiny nad tím, jak by takové letadlo mohlo vypadat. Den co den, noc co noc postupně vznikaly na rýsovacích prknech jednotlivé díly – křídlo, kabina, podvozek a další součástky, bez kterých by letadlo nemohlo vzlétnout. Konstruktéři propočítávali složité výpočty, aby letadlo bylo bezpečné. Protože i malá chyba by mohla znamenat velké nebezpečí, hlavně ve vzduchu.

Když už měli všechno nakreslené, přišli na řadu dělníci. Z trubek sestavili základní kostru letadla, kterou pak potáhli plátnem, ze dřeva vytvořili křídlo, přidali podvozek, motor, vrtuli a hurá! Světe, div se, nebo ne, tak vznikl můj tatínek Norbert.

Hlavní konstruktér si dal opravdu záležet. Tatínek vypadal úplně jinak než Adam a jeho sourozenci. Poháněl ho sice stejný motor, ale měl jen jedno křídlo a oba piloti seděli v uzavřené prosklené kabině. Než vyjel z tovární haly, musel čelit spršce posměšků starších letadel.

„Hele, mladej, nechybí ti něco?“ pokřikoval Karlík.

„Nemáš o křídlo míň?“ přisadil si Gustík.

Všem dvouplošníkům byl zkrátka pro smích. Kromě Helenky, ta se ho zastávala. Ba dokonce mu i malinko záviděla tu jeho krásnou prosklenou kabinu. Piloty dvouplošníků chránil před nepřízní počasí jen malý plastový štítek. Pravda, měli sice ochranné brýle, ale k čemu jim byly, když na ně odevšad foukalo, a někdy dokonce i pršelo nebo sněžilo.

„Tak co, Norberte? Kdypak nám předvedeš nějaké to akrobatické číslo?“ pochechtával se dvouplošník Ludvík. „Jistě to bude skvělá podívaná! Vsadím svou vrtuli, že se neudržíš ve vzduchu ani minutu.“

„Pokud se vůbec odlepí od země,“ zabručel si Adam spíš pro sebe a jen tiše sledoval dění kolem. Byl ze všech nejstarší a taky nejváženější. Nové dvouplošníky k němu vzhlížely s obdivnou

úctou – a taky měly proč. Adam nejenže přeletěl celou naši zemi, ale měl nalétáno nejvíc hodin. Se svými zkušenostmi by strčil do kapsy všechna letadla v hangáru. Dvouplošníky věděly, že nebýt jeho, nikdy by je konstruktéři nemohli postavit. Byl to zkrátka jejich vzor, a to do posledního šroubku.

Tatínek si z posměšků ostatních nic nedělal. Věřil šéfkonstruktérovi panu Tomášovi i ostatním dělníkům. Věděl, že má všechny součástky na správném místě. Motor mu spokojeně předl a směrovka i výškovka fungovaly tak, jak měly. Nemohl se dočkat dne, až se konečně proletí.

Po dalších nutných kontrolách s ním konečně vyjeli před hangár. Bylo nádherné květnové ráno. Norbert stál pevně na svých podvozcích a napjatě sledoval dění kolem. U hangáru se to hemžilo dělníky, konstruktéry i fotografy z místních novin, kteří si takovou senzaci nemohli nechat ujít. To víte, děti, nové letadlo se nevyrábí každý den. Novináři se snažili zaujmout nejlepší místa kolem plotu, jen aby jim nic neuniklo. Cvakali svými fotoaparáty a pořizovali fotografie mého tatínka zepředu, hned zase zezadu i z boku a tatínek jim poslušně pózoval jako výstavní kousek.

Po chvíli k němu přistoupil šéfpilot pan Matěna. Poplácal tatínka po křídle a ladným pohybem zkušeného letce nastoupil do kabiny.

„Tak co, kamaráde, jdeme na to? Doufám, že jsi ve formě!“ broukl mu do palubní desky. „Pojď, ukážeme všem na zemi, jak se létá do oblak!“

A než se tatínek nadál, otevřela se velká brána na letiště. Dělníci odtáhli dřevěné klíny, aby mu uvolnili kola. Pan Matěna otočil paličkovým kohoutem a další dělníci roztočili vrtuli. Tím spustili motor, který nastartoval bez jediného zaváhání. Nechali ho běžet, aby se zahřál, přičemž kontrolovali činnost magnet. Po chvíli si to pilot

pan Matěna naprosto jistě namířil ke startovní dráze. A pak už to šlo ráz na ráz. Nohou vyšlápl pedál směrového řízení proti směru otáčení vrtule a plynule přidával plný plyn. Tatínek se nebál. Pod vedením pana Matěny se cítil velmi dobře. Věděl o něm, že je to zkušený pilot, který naučil létat všechna tatrovácká letadla. A nyní bez jediného zaváhání provedl špičkový vzlet.

„Ách,“ vzdychla Helenka, která jako jediná z letadel viděla ze dveří hangáru přímo na letiště. „Ta jeho kabina se ve slunci tak krásně leskne,“ zamrkala.

„To je toho,“ mračil se dvouplošník Karlík. „Stejně je Norbert k ničemu. Nemám pravdu, Adame?“

Adam se jen zamračil a jako vždycky neřikal nic.

„Měli bychom s ním kamarádit,“ přidala se váhavě Maruška.

„Vždyť má malé křídlo! Pche! Ani náhodou,“ odvětil Karlík a dál se o tom nehodlal bavit.

Tatínek poslouchal pana Matěnu jako hodinky. Reagoval na každý pohyb řídicí páky a užíval si let. V obloucích stoupali stále výš. Kroužili nad letištěm a země se jim vzdalovala a vzdalovala, až jim lidé stojící u hangáru začali připadat jako mravenci.

„To je nádhera!“ radoval se tatínek. „Já letíím! Jupííí!“

Konečně na vlastní oči viděl, jak vypadá opravdové nebe, které znal jen z vyprávění. Nemohl se toho pohledu nabažít. Před sebou viděl nekonečnou modrou oblohu, v dálce se rýsovaly zelené vrcholky Beskyd, které lemovaly obzor, kousek dál spatřil vysoké komíny továren, rybníky a klikatící se řeku Odru. Pan Matěna s letadlem vystoupal vysoko nad mraky. Země pod nimi se nyní skrývala jako v mlze. Vítr jim svištěl okolo kabiny a kolem nich nebylo nic než jasná sluneční záře.

Když pak bezpečně přistáli na letišti, šéfpilot pan Matěna hned hlásil konstruktérům, že bude potřeba ještě dopilovat nějaké